

KO E TOHI 'AE TANGATA MALANGA

1 'Oku fakahā 'e he tangata malanga ko e ngaahi 'ulungaanga fakamaama ko e va'inga ia: 4 Koe'uhi 'oku feliliu'aki 'ae me'a kotoa pē, 9 Pea 'oku 'ikai ke tupu ha me'a fo'ou, pea 'oku ngalo 'ae ngaahi me'a motu'a, 12 Pea kuo 'ilo eni 'e Solomone 'i he'ene kumi ki he potu.

¹ Ko e ngaahi lea eni 'ae Tangata Malanga, ko e foha 'o Tevita, na'e tu'i 'i Selūsalema. ² “Va'inga 'oe va'inga,” 'oku pehē 'e he Malanga, “Va'inga 'oe va'inga, 'oku va'inga 'ae me'a kotoa pē.” ³ Ko e hā hono 'aonga ki he tangata 'o 'ene ngāue kotoa pē 'oku ne fai 'i he lalo la'ā? ⁴ 'Oku mole atu 'ae to'utangata 'e taha, kae ha'u 'ae to'utangata kehe: ka 'oku tu'uma'u aipē 'a māmani. ⁵ 'Oku hopo hake foki 'ae la'ā, pea 'alu hifo, 'oku 'alu fakavave ia ki he potu na'e hopo mei ai. ⁶ 'Oku 'alu 'ae matangi ki he feitu'u tonga, pea toe liliu ki he tokelau: 'oku fakatakamilo ma'u aipē ia, pea toe 'alu foki 'i hono ngaahi 'alu'anga. ⁷ 'Oku tō atu ki tahi 'ae ngaahi vaitafe kotoa pē; ka 'oku 'ikai ke pito ai 'ae tahi; pea ko e potu 'oku tupu mei ai 'ae vaitafe 'oku toe foki atu ia ki ai. ⁸ 'Oku fonu 'ae me'a kotoa pē 'i he ngāue; 'oku 'ikai fa'a fakamatala ia 'e he tangata: pea 'oku 'ikai fiu 'ae mata 'i he sio, pe ko e telinga 'i he fanongo. ⁹ Ko e me'a 'aia 'oku talu mei mu'a, ko ia ia 'e kei 'i ai; pea ko e me'a 'oku fai ni ko ia pe 'e fai; pea 'oku 'ikai ha me'a fo'ou 'i he lalo la'ā. ¹⁰ He

‘oku ai ha me‘a ‘e totonu ke pehē ki ai, “Vakai, ko eni ‘ae me‘a fo‘ou?” Na‘e ‘i ai pe ia ‘i he kuonga ‘i mu‘a, ‘aia na‘e mu‘a ‘iate kitautolu. ¹¹ ‘Oku ‘ikai ha fakamanatu ki he ngaahi me‘a ‘i mu‘a, pea ‘e ‘ikai ha manatu ki he ngaahi me‘a ‘oku hoko mai ni, pe ko ia ‘e hoko ‘amui.

¹² ¶ Ko au ko e Malanga, na‘aku tu‘i au ki ‘Isileli ‘i Selūsalema. ¹³ Pea na‘aku fai ‘i hoku lotu ke kumi pea hakule ke u poto ‘i he me‘a kotoa pē ‘oku fai ‘i he lalo langi: he kuo tuku ‘ae feinga ni ‘e he ‘Otua ke fakamamahi ‘aki ‘ae fānau ‘ae tangata. ¹⁴ Kuo u mamata ki he ngāue kotoa pē ‘oku fai ‘i he lalo la‘ā; pea vakai, ko e va‘inga ‘ae me‘a kotoa pē mo e fakamamahi ki he laumālie. ¹⁵ Ko e me‘a pikopiko ‘oku ‘ikai fa‘a fakatotonu, pea ko ia ‘oku ‘ikai kātoa ‘e ‘ikai fa‘a lau ia. ¹⁶ Na‘aku fakakaukau ‘i hoku lotu ‘o‘oku, ‘o pehē, “Vakai, kuo u hoko ‘o ma‘ume‘a lahi, pea ‘oku ou ma‘u lahi hake ‘ae poto ‘iate kinautolu kotoa pē na‘a nau ‘i mu‘a ‘iate au ‘i Selūsalema; ‘io, na‘e fakapoto‘i lahi hoku lotu ‘i he poto mo e ‘ilo.” ¹⁷ Pea na‘aku tuku hoku lotu ke ‘ilo ‘ae poto, pea ke ‘ilo mo e hē mo e vale: pea u ‘ilo‘i foki ia ko e fakamamahi ki he laumālie. ¹⁸ He ‘oku lahi ‘ae mamahi ‘i he poto ‘oku lahi: pea ko ia ‘oku fakatupu ‘a ‘ene ‘ilo ‘oku ne fakatupu mo e mamahi.

2

1 Ko e ta‘e‘aonga ‘oe kumi ki he lelei fakamamata. 12 ‘Oku lelei hake ‘ae poto ‘i he vale, ka ‘oku tatau hona iku‘anga. 18 Ko e ta‘e‘aonga ‘oe ngāue ‘ae tangata, he ‘oku ‘ikai ‘ilo pe ‘e ma‘u ia ‘e hai. 24 Ko e me‘a lelei ke tau fiefia ‘i he‘etau ngāue; ka ko e foaki ia ‘ae ‘Otua.

¹ Na'a ku pehē ki hoku lotu, "Vakai eni, teu 'ahi'ahi'i koe ki he fiengutuhua, ko ia ke ke fiefia koe 'i he fakavā;" pea vakai, ko e va'inga foki eni. ² Na'aku pehē ki he kata, "Ko e faha ia": pea ki he fiengutuhua, "'Oku 'aonga ia ki he hā?" ³ Na'aku fai 'i hoku lotu ke u fa'a inu uaine, kae kumi foki hoku lotu ki he poto; pea ke puke atu ki he vale, koe'uhi ke u 'ilo pe ko e hā 'oku lelei ke fai 'e he fānau 'ae tangata 'i he 'aho kotoa pē 'o 'enau mo'ui 'i he lalo langi. ⁴ Na'aku fai 'ae ngaahi ngāue lahi; na'aku langa hoku ngaahi fale; pea na'aku tō 'eku ngaahi ngoue vaine: ⁵ Na'aku tō 'eku ngaahi ngoue mo e ngaahi 'akau 'oku fua, pea na'aku tō 'i ai 'ae fa'ahinga 'akau fua kehekehe kotoa pē. ⁶ Na'aku ngaahi 'ae ngaahi anovai, ke fakatafe ki he potu 'oku tupu 'i ai 'ae ngaahi 'akau: ⁷ Na'aku ma'u 'ae kau tamaio'eiki mo e kau kaunanga, pea na'e fanau'i 'ae kau tamaio'eiki 'i hoku fale; pea na'aku ma'u foki 'o lahi 'ae fanga manu iiki, mo ia 'oku lalahi, pea na'e lahi hake 'a 'eku ma'ume'a 'iate kinautolu kotoa pē na'e 'i mu'a 'iate au 'i Selūsalema. ⁸ Pea na'aku tānaki foki kiate au 'ae siliva mo e koula, pea mo e koloa mahu'inga lahi 'oe ngaahi tu'i mo e potu fonua kehekehe: pea u ma'u 'ae kau tangata faiva mo e kau fefine faiva, mo e me'a fakafiefia kotoa pē 'oe fānau 'ae tangata, mo e ngaahi me'a faiva 'i honau fa'ahinga kehekehe. ⁹ Ko ia na'aku hoko ko e lahi au, pea u tupu 'o lahi hake 'iate kinautolu kotoa pē na'e 'i mu'a 'iate au 'i Selūsalema: pea na'e ma'u pe foki 'a 'eku poto 'iate au. ¹⁰ Pea ko e me'a kotoa pē na'e manako ki ai hoku mata na'e 'ikai te u ta'ofi ia mei ai, na'e 'ikai te u ta'ofi hoku lotu mei ha

fiefia; he na'e fiefia hoku loto 'i he'eku ngāue kotoa pē: pea ko hoku 'inasi ia 'i he'eku ngāue kotoa pē.

¹¹ Pea na'aku toki mamata ki he ngāue kotoa pē kuo fai 'e hoku nima, mo e ngāue na'aku ongosia 'i hono fai: pea vakai, ko e va'inga ia kotoa pē mo e fakamamahi ki he laumālie, pea 'oku 'ikai hano 'aonga 'i he lalo la'ā.

¹² ¶ Pea na'aku tafoki au ke mamata ki he poto, mo e hē, mo e vale: he ko e hā ha me'a 'e fa'a fai 'e he tangata 'oku muimui ki he tu'i? 'Aia pe kuo 'osi hono fai. ¹³ "Pea na'aku toki mamata 'oku lelei lahi hake 'ae poto 'i he vale, 'o hangē ko e lelei hake 'oe maama ki he po'uli. ¹⁴ Ko e mata 'oe poto 'oku 'i hono 'ulu ka 'oku 'eve'eva 'ae vale 'i he po'uli:" pea na'aku mamata 'eau ko e me'a pe taha 'oku hoko kiate kinautolu kotoa pē. ¹⁵ Pea na'aku toki pehē ai 'i hoku loto, "Hangē kō ia 'oku hoko ki he vale, ko ia foki 'oku hoko kiate au; pea ko e hā ia kuo u poto lahi hake ai?" Pea na'aku toki pehē 'i hoku loto, "Tā ko e va'inga foki eni." ¹⁶ He 'oku 'ikai lahi hake 'ae fakamanatu ki he poto 'i he manatu ki he vale 'o ta'engata: koe'uhi ko e me'a 'oku ai ni 'e ngalo ia 'i he 'aho kimui. Pea 'oku fēfē 'ae mate 'ae poto? 'Oku hangē pe ia ko e vale. ¹⁷ Ko ia na'aku fehi'a ki he mo'ui; koe'uhi ko e ngāue 'oku fai 'i he lalo la'ā 'oku fakamamahi kiate au: he ko e va'inga 'ae me'a kotoa pē mo e fakamamahi ki he laumālie.

¹⁸ ¶ 'Io, na'aku fehi'a ki he'eku ngāue kotoa pē na'aku ongosia ai 'i he lalo la'ā: koe'uhi te u tuku pe ia ki he tangata 'oku muimui 'iate au. ¹⁹ Pea ko hai 'oku ne 'ilo pe ko ha poto ia pe ko ha vale? Ka 'e pule 'e ia ki he ngāue kotoa pē kuo u ngāue ai mo fakahā 'aki 'a 'eku poto 'i he lalo la'ā. Ko

e va'inga foki eni. ²⁰ Ko ia na'aku 'alu fano ai ke fakata'e'amanaki hoku loto ki he'eku ngāue kotoa pē na'aku fai 'i he lalo la'ā. ²¹ He 'oku ai 'ae tangata 'oku fai 'ene ngāue 'i he poto, mo e 'ilo, pea mo e totonu; ka te ne tuku pe ia ko e 'inasi 'o ha tangata 'oku 'ikai ngāue ki ai. Ko e va'inga foki eni, pea ko e kovi lahi. ²² He 'oku ma'u 'ae hā 'e he tangata mei he'ene ngāue, mo e mamahi 'a hono loto, 'aia kuo ne ongosia ai 'i he lalo la'ā? ²³ He ko hono ngaahi 'aho kotoa pē ko e mamahi ia, pea ko 'ene feinga ko e fakamāfasia; 'io, na'a mo e pō 'oku 'ikai fakafiemālie hono loto. Ko e va'inga foki eni.

²⁴ ¶ 'Oku 'ikai ha me'a 'oku lelei hake ki he tangata ka ko 'ene kai mo inu, pea ke fakafiefia 'i hono loto 'i he lelei 'o 'ene ngāue. Na'aku mamata foki ki he me'a ni, kuo foaki mai ia mei he nima 'oe 'Otua. ²⁵ He ko hai 'oku fa'a kai, pea ko hai 'oku fakato'oto'o lahi hake ki ai 'iate au? ²⁶ He 'oku foaki 'e he 'Otua ki he tangata 'aia 'oku lelei 'i hono 'ao, ko e poto, mo e 'ilo, mo e fiefia: ka 'oku ne foaki ki he angahala 'ae feinga ke tānaki mo fokotu'u, ka ne foaki ia kiate ia 'oku lelei 'i he 'ao 'oe 'Otua. Ko e va'inga foki eni mo e fakamamahi ki he laumālie.

3

1 'Oku faka'āsili 'ae va'inga mo e feinga fakamaama 'i he faikehekehe 'ae ngaahi kuonga. 11 'Oku ai 'ae lelei 'i he ngaahi ngāue 'ae 'Otua: 16 Ka ko e tangata 'e fakamaau 'i 'e he 'Otua 'ene ngāue.

¹ 'Oku ai hono kuonga 'oe me'a kotoa pē, mo e 'aho ki he ngāue kotoa pē 'i he lalo langi:

² Ko e 'aho ke fanau 'i ai,
mo e 'aho ke mate;

ko e 'aho ke tō,
     mo e 'aho ke ta'aki 'aia kuo tō;
³ Ko e 'aho ke tāmāte'i,
     mo e 'aho ke fakamo'ui;
 ko e 'aho ke holoki hifo,
     mo e 'aho ke langa hake;
⁴ Ko e 'aho ke tangi,
     mo e 'aho ke kata;
 ko e 'aho ke tangilāulau,
     mo e 'aho ke me'e;
⁵ Ko e 'aho ke li'aki 'ae ngaahi maka,
     mo e 'aho ke tānaki fakataha 'ae ngaahi maka;
 ko e 'aho ke fā'ufua,
     mo e 'aho ke vāmama'o;
⁶ Ko e 'aho ke ma'u,
     mo e 'aho ke mole ai;
 ko e 'aho ke kuku ma'u,
     mo e 'aho ke li'aki atu;
⁷ Ko e 'aho ke mahaehae,
     mo e 'aho ke tuitui;
 ko e 'aho ke fakalongolongo,
     mo e 'aho ke lea;
⁸ Ko e 'aho ke 'ofa,
     mo e 'aho ke fehi'a;
 ko e 'aho ke tau,
     mo e 'aho ke melino.
⁹ Ko e hā 'ae lelei 'oku ma'u 'e ia 'oku ngāue 'i
 he me'a 'oku ne ngāue ai? ¹⁰ Kuo u mamata ki
 he feinga 'aia kuo tuku 'e he 'Otua ki he fānau 'ae
 tangata ke 'ahi'ahi 'aki 'akinautolu. ¹¹ Kuo ngaohi
 'e ia 'ae me'a kotoa pē ke faka'ofa'ofa 'i hono
 kuonga: pea kuo ne 'ai foki 'ae māmani ki honau
 loto, pea ko ia 'oku 'ikai fa'a 'ilo ai 'e ha tangata 'ae
 ngāue 'oku fai 'e he 'Otua mei he kamata'anga 'o

a'u ki hono ngata'anga. ¹² 'Oku ou 'ilo 'oku 'ikai ha lelei 'i ai, ka koe'uhi ke fiefia 'ae tangata, pea ke fai lelei 'i he'ene mo'ui. ¹³ Pea ko e kai mo e inu 'ae tangata kotoa pē, mo e fiefia 'i he lelei 'o 'ene ngāue kotoa pē, ko e foaki ia 'ae 'Otua. ¹⁴ 'Oku ou 'ilo, ko e me'a kotoa pē 'oku fai 'e he 'Otua, 'e tu'uma'u ia 'o ta'engata: 'e 'ikai fa'a fakalahi ia, pea 'e 'ikai fa'a to'o mei ai ha me'a; pea 'oku fai eni 'e he 'Otua koe'uhi ke manavahē 'ae kakai 'i hono 'ao. ¹⁵ Ko e me'a na'e 'i ai, 'oku 'i ai ni; pea ko ia kuo tu'utu'uni ke hoko, kuo hili hono fai, pea 'oku toe 'omi 'e he 'Otua 'ae me'a kuo mole atu.

¹⁶ ¶ Pea na'aku mamata foki 'i he lalo la'ā ki he potu 'oe fakamaau, 'oku 'i ai 'ae angahala; mo e potu 'oe mā'oni'oni, 'oku 'i ai 'ae fai kovi. ¹⁷ Pea u pehē 'i hoku loto, “E fakamaau 'e he 'Otua 'ae mā'oni'oni mo e angahala: he 'oku 'i ai pe hono 'aho ki he tu'utu'uni kotoa pē mo e ngāue kotoa pē.”

¹⁸ Pea na'aku pehē 'i hoku loto koe'uhi ko e anga 'oe fānau 'ae tangata,

ke fakahā ia 'e he 'Otua kiate kinautolu, pea nau 'ilo ai 'oku nau hangē ko e fanga manu.

¹⁹ He ko e me'a 'oku hoko ki he fānau 'ae tangata 'oku hoko ia ki he fanga manu; 'io, ko e me'a pe taha 'oku hoko ki ai fakatou'osi: 'o hangē ko e mate 'ae taha, 'oku pehē pe 'ae mate 'ae taha; 'io, ko e mānava pē taha 'oku nau ma'u; pea ko ia 'oku 'ikai mā'olunga ai 'ae tangata 'i ha manu: he 'oku va'inga 'ae me'a kotoa pē. ²⁰ 'Oku lau kotoa pē ki he potu pe taha; he 'oku mei he efu kotoa pē, pea 'oku toe liliu kotoa pē ki he efu. ²¹ Ko hai 'oku ne 'ilo 'ae laumālie 'oe tangata 'oku

‘alu ki ‘olunga, mo e mo‘ui ‘ae manu ‘oku ‘alu hifo ki he kelekele? ²² Ko ia ‘oku hā mai kiate au, ‘oku ‘ikai ha me‘a ‘oku lelei hake, ka ko e fiefia ‘ae tangata ‘i he‘ene ngaahi ngāue ‘a‘ana; he ko hono ‘inasi ia: he ko hai te ne ‘omi ia ke ne mamata ki he me‘a ‘e hoko kimui ‘iate ia?

4

1 ‘Oku faka‘āsili ‘ae va‘inga ki he tangata koe‘uhi ko e fakamālohi, 4 Mo e meheka, 5 Mo e fakapikopiko, 7 Mo e manumanu, 9 Mo e nofo tokotaha, 13 Mo e paongata‘a.

¹ Ko ia na‘aku tafoki mai, pea u tokanga ki he fakamālohi kotoa pē ‘oku fai ‘i he lalo la‘ā: pea vakai ko e lo‘imata ‘onautolu kuo fakamālohi‘i, pea ‘ikai hanau fakafiemālie; pea na‘e ‘i he nima ‘onautolu na‘e fakamālohi ‘ae mālohi, ka na‘e ‘ikai hanau fakafiemālie. ² Ko ia na‘aku lelei‘ia mo‘oni ‘i he mate kuo mate, ‘i he mo‘ui ‘oku kei mo‘ui. ³ ‘Io, pea ‘oku lelei hake ia ‘iate kinaua fakatou‘osi, ‘aia ‘oku te‘eki ai fakatupu pe mamata ki he ngāue kovi ‘oku fai ‘i he lalo la‘ā.

⁴ ¶ Pea ko eni, na‘aku fakalaulauloto ki he feinga mo e ngāue lelei kotoa pē, he ko e me‘a ia ‘oku fakatupu meheka ki ha tangata mei hono kaungā‘api. Ko e va‘inga foki eni mo e fakamamahi ki he laumālie. ⁵ ‘Oku fehulunaki ‘ae nima ‘oe vale, pea ‘oku ne kai hono kakano ‘o‘ona. ⁶ ‘Oku lelei hake ke fonu ‘ae nima ‘e taha mo e fiemālie, ‘i he fonu fakatou‘osi ‘oe nima kae feinga mo mamahi ‘ae laumālie.

⁷ ¶ Pea na‘aku toki tafoki mai, pea na‘aku mamata ki he va‘inga ‘i he lalo la‘ā. ⁸ ‘Oku ai ‘aia ‘oku

tokotaha pe, pea 'oku 'ikai hono toko ua; 'io, 'oku 'ikai ha'ane fānau pe kāinga: ka 'oku 'ikai ngata 'ene ngāue; pea 'oku 'ikai fiu hono mata ki he koloa; pea 'oku 'ikai pehē 'e ia, Ko 'eku ngāue eni ma'a hai, kau fakamasiva 'i 'a hoku laumālie 'i he lelei? Ko e va'inga foki eni, 'io, ko e fakamamahi lahi.

⁹ ¶ 'Oku lelei hake 'ae toko ua 'i he tokotaha; he 'oku ai 'ae totongi lelei 'i he'ena ngāue. ¹⁰ He kapau te na tō ki lalo, 'e hiki ki 'olunga 'e he tokotaha 'a hono kāinga: ka 'e kovi lahi kiate ia 'oku tō ki lalo 'i he'ene tokotaha pe; he 'oku 'ikai ha tokotaha ke tokoni hake ia ki 'olunga. ¹¹ Ko eni foki, kapau 'e takoto 'ae toko ua te na mafana; ka 'e mafana fēfee 'i ha taha 'i he'ene tokotaha pe? ¹² Pea kapau 'e mālohi ha tokotaha ki he tokotaha, ka 'e fa'a iku 'i ia 'e he toko ua; pea ko e afo tu'o tolu 'oku motungata'a ia.

¹³ ¶ 'Oku lelei hake 'ae tamasi 'i 'oku masiva mo poto, 'i ha tu 'i 'oku motu'a kae vale, 'aia 'oku 'ikai tui ki he valoki. ¹⁴ He 'oku ha'u ia mei he fale fakapōpula ki he pule; ka ko ia kuo fanau 'i ko e pule 'oku hoko ia 'o masiva. ¹⁵ Na'aku mamata ki he kakai mo'ui kotoa pē 'oku 'a'eva 'i he lalo la'ā, mo hono foha 'e hoko, 'aia 'e tu'u hake 'i hono potu ko hono fetongi. ¹⁶ 'Oku 'ikai hano ngata'anga 'oe kakai kotoa pē, 'akinautolu foki na'e 'i mu'a 'iate kinautolu: pea 'e 'ikai fiefia 'iate ia 'akinautolu 'e tupu kimui. Ko e mo'oni ko e va'inga foki eni mo e fakamamahi ki he laumālie.

5

1 Ke 'oua 'e va'inga 'i he lotu; 8 Ko e ta'e'aonga 'oe lāunga koe'uhi ko e fakamālohi; 9 Ko e va'inga 'oe koloa. 18 Ko e fiefia 'i he koloa ko e foaki ia 'ae Otua.

¹ Tauhi ho va'e 'oka ke ka 'alu ki he fale 'oe 'Otua, pea lahi hake ho'o fiefanongo 'i ho'o fai 'ae feilaulau 'ae vale: he 'oku 'ikai te nau tokanga ki he kovi 'oku nau fai. ² 'Oua na'a ke 'ohonoa 'aki ho ngutu, pea 'oua na'a vave ho loto ke fakahā ha me'a 'i he 'ao 'oe 'Otua: he 'oku 'i he langi 'ae 'Otua, ka 'oku ke 'i māmani ko ē: ko ia ke si'i ai ho'o lea. ³ He 'oku tupu 'ae misi mei he femou'ekina ki he ngāue; pea 'oku 'ilo 'ae le'o 'oe vale 'i he lahi 'o 'ene lea. ⁴ 'Oka ke ka fuakava ki he 'Otua, 'oua na'a ke fakatuai ho'o fai ki ai; he 'oku 'ikai te ne lelei'ia 'i he vale; fai koe ki he me'a kuo ke fuakava ki ai. ⁵ 'Oku lelei hake ke 'oua 'aupito na'a ke fuakava, 'i ho'o fuakava kae 'ikai fai ki ai. ⁶ 'Oua na'a tuku ke fakahala'i koe 'e ho ngutu; pea 'oua na'a ke pehē 'i he 'ao 'oe 'āngelo, ko ho'o fai hala: ko e hā 'oku ke fakahouhau'i 'ae 'Otua 'aki ho le'o, pea te ne faka'auha 'ae ngāue 'a ho nima? ⁷ He 'oku lahi 'ae va'inga foki 'i he lahi 'oe misi mo e lea 'oku lahi: ka ke manavahē koe ki he 'Otua.

⁸ ¶ Kapau 'oku ke mamata ki he fakamālohi 'i 'oe masiva, pea mo e mio'i fakamālohi 'ae fakamaau mo e fai totonu 'i ha vahefonua, 'oua na'a ke ofo ai: he ko ia 'oku mā'olunga taha 'i he mā'olunga kotoa pē 'oku ne 'afio'i ia; koe'uhi 'oku ai 'aia 'oku mā'olunga hake 'iate kinautolu.

⁹ ¶ Kae'uma'ā foki ko e tupu 'oe kelekele, ko e me'a ma'a e kakai kotoa pē: na'a mo e tu'i 'oku tauhi ia mei he ngoue. ¹⁰ Ko ia 'oku manako ki he siliva 'e 'ikai ke ne fiemālie 'i he siliva; pe ko ia 'oku manako ki he koloa 'i he tupulaki 'o 'ene me'a: ko e va'inga foki eni. ¹¹ Koe'uhi 'i he tupulekina 'ae me'a, 'oku tupu foki 'akinautolu 'oku nau kai ia: pea ko e hā hono lelei kiate kinautolu 'oku

‘anautolu ia, ka ko ‘enau mamata pe ki ai ‘aki honau mata? ¹² ‘Oku fiemālie ‘ae mohe ‘ae tangata ngāue, neongo pe ‘oku si’i pe ‘oku lahi ‘a ‘ene kai: ka ko e lahi ‘oe me’a ‘ae koloa’ia, ko ia ‘oku ‘ikai ke nau fa’a mohe ai. ¹³ ‘Oku ai ‘ae kovi lahi kuo u mamata ki ai ‘i he lalo la’ā, ‘a eni, ‘ae tauhi koloa ke kovi ai ‘akinautolu ‘oku ‘anautolu pe ia. ¹⁴ Ka ‘oku maumau ‘ae koloa ko ia ‘i he feinga kovi; pea ‘oku tupu ‘iate ia ‘ae foha, ka ‘oku ‘ikai ha me’a ‘i hono nima. ¹⁵ ‘O hangē ko ‘ene ha’u mei he manāva ‘o ‘ene fa’ē, ‘e pehē ‘a ‘ene ‘alu telefua atu ‘o hangē ko ‘ene ha’u, pea ‘e ‘ikai ha tupu ‘o ‘ene ngāue te ne ma’u ke ‘ave ‘i hono nima. ¹⁶ Pea ko e kovi foki eni ‘oku lahi, ‘a ‘ene ‘alu ‘o tatau ‘i he me’a kotoa pē mo ‘ene ha’u: pea ko e hā ‘ae lelei ‘oku ma’u ‘e ia ‘oku ngāue ki he matangi? ¹⁷ ‘Oku kai ‘e ia ‘i he fakapo’uli ‘i he ‘aho kotoa pē, pea ‘oku lahi ‘ae mamahi mo e tautea ‘oku hoko kiate ia ‘i hono mahaki.

¹⁸ ¶ Vakai ki he me’a kuo u mamata ki ai: ‘oku lelei mo totonu ki he tangata ke kai mo inu, pea ke fiefia ‘i he lelei kotoa pē ‘o ‘ene ngāue, ‘aia ‘oku ne fai ‘i he lalo la’ā, ‘i he ‘aho kotoa pē ‘o ‘ene mo’ui, ‘aia kuo foaki ‘e he ‘Otua kiate ia; he ko hono ‘inasi ia. ¹⁹ Pea ko e tangata kotoa pē ‘aia ‘oku foaki ki ai ‘e he ‘Otua ‘ae ma’ume’a mo e koloa lahi, pea mo e mālohi ke ne kai mei ai, pea ke ma’u hono ‘inasi, pea ke fiefia ‘i he ‘ene ngāue; ko e foaki ia ‘ae ‘Otua. ²⁰ Pea ‘e ‘ikai te ne tokanga mamahi ia ki he ngaahi ‘aho ‘o ‘ene mo’ui; koe’uhi ‘oku tauhi ia ‘e he ‘Otua, pea ko ia ‘oku fiefia ai hono loto.

6

1 Ko e va’inga ‘oe koloa ‘oku ta’engāue’aki. 3 Ko e

fānau mo e mātu'a ta'ema'ukoloa. 9 Ko e va'inga 'oe holi fano 'ae loto. 11 Ko e vale 'oe 'amanaki ke ma'u ha lelei mei he me'a 'o māmani.

¹ 'Oku ai 'ae kovi kuo u mamata ki ai 'i he lalo la'ā, pea 'oku lahi ia 'i he tangata. ² Ko e tangata 'aia 'oku foaki ki ai 'e he 'Otua 'ae pa'anga lahi, mo e koloa lahi, mo e ongoongolelei, ko ia 'oku 'ikai te ne masiva ai 'i ha me'a ki hono laumālie 'i he me'a kotoa pē 'oku ne holi ki ai, ka 'oku 'ikai foaki 'ae mālohi kiate ia 'e he 'Otua ke ne kamata ia, ka 'oku kai ia 'e he kakai kehe; ko e va'inga eni, pea ko e mahaki kovi mo'oni.

³ ¶ Kapau 'e tupu 'i ha tangata 'ae fānau 'e toko teau, pea mo'ui ia ki he ngaahi ta'u lahi, pea lahi 'aupito 'ae ngaahi 'aho 'o hono ta'u, ka 'oku 'ikai fakapito hono laumālie 'i he lelei, pea ka mate ia 'oku 'ikai fai hano putu; 'oku ou pehē 'eau, 'oku lelei hake 'iate ia ha fanau 'i ta'ehoko. ⁴ He koe'uhi 'oku hoko mai ia mo e va'inga, pea 'oku 'alu 'i he fakapo'uli, pea 'e 'ufi'ufi 'aki 'ae fakapo'uli 'a hono hingoa. ⁵ Kae'uma'ā eni, na'e 'ikai te ne mamata ki he la'ā, pe 'ilo ha me'a 'e taha: 'oku lahi hake 'a 'ene fitemālie 'a'ana 'i he tokotaha ko ia.

⁶ ¶ 'Io, neongo 'ene mo'ui 'i ha ta'u 'e ua afe, ka na'e 'ikai te ne mamata ki he lelei: 'ikai 'oku 'alu kotoa pē ki he potu pe taha? ⁷ 'Oku fai 'ae ngāue kotoa pē 'ae tangata, koe'uhi ko hono ngutu, ka 'oku 'ikai fiu ai 'ene holi. ⁸ He ko e hā 'oku ma'u lahi hake 'e he poto 'iate ia 'oku vale? Ko e hā 'oku ma'u 'e he masiva, 'aia 'oku 'ilo ke 'alu totonu 'i he 'ao 'oe kakai mo'ui?

⁹ ¶ 'Oku lelei hake 'ae sio 'ae mata 'i he holi fano 'ae laumālie: he ko e va'inga foki eni mo e fakamamahi ki he laumālie. ¹⁰ Ko e me'a 'aia na'e 'i ai kuo 'osi hono fakahingoa, pea kuo 'ilo ia ko

e tangata: ka 'oku 'ikai fa'a fekuki ia mo ia 'oku mālohi lahi kiate ia.

¹¹ ¶ Pea 'i he 'i ai 'ae ngaahi me'a lahi 'oku tupulekina ai 'ae va'inga, ko e hā hono 'aonga ki he tangata? ¹² He ko hai 'oku ne 'ilo 'ae me'a 'oku lelei ki he tangata 'i he mo'ui ni, 'i he 'aho kotoa pē 'o 'ene mo'ui va'inga, 'aia 'oku mole atu 'o hangē ko e 'ata? He ko hai 'oku fa'a tala ki he tangata 'ae me'a 'e hoko kimui 'iate ia 'i he lalo la'ā?

7

1 Ko e ngaahi me'a faito'o eni ki he va'inga: ko e hingoa 'oku ongolelei, 2 Mo angavaivai, 7 Mo e fa'a kātaki, 11 Mo e poto. 23 Ko e faingata'a 'oe poto.

¹ 'Oku lelei lahi 'ae hingoa 'oku ongoongolelei 'i he me'a namu kakala 'oku mahu'inga lahi; pea 'oku lelei 'ae 'aho 'oe mate 'i he 'aho 'oe fanau'i. ² 'Oku 'aonga lahi hake 'ae 'alu ki he fale 'oku 'i ai 'ae tangilāulau, 'i he 'alu ki he fale 'oku fai kātōanga: he ko e iku'anga ia 'oe kakai kotoa pē; pea 'e mamafa ia ki he loto 'o'ona 'oku kei mo'ui. ³ 'Oku lelei lahi 'ae mamahi 'i he kata, he 'oku faka'āsili 'ae lelei 'oe loto 'i he mamahi 'oe mata. ⁴ 'Oku 'i he fale 'oe mamahi 'ae loto 'oe poto; ka 'oku 'i he fale 'oe fiefia 'ae loto 'oe vale. ⁵ 'Oku lelei hake 'ae fanongo ki he valoki mei he poto, 'i he fanongo 'ae tangata ki he hivehiva 'ae kau vale. ⁶ He 'oku hangē ko e makalakala 'ae 'akau talatala 'i he lalo kulo, 'oku pehē 'ae kata 'ae vale: he ko e va'inga foki ia.

⁷ ¶ Ko e mo'oni 'oka fakamālohi 'ae tangata poto 'oku vale ai ia; pea 'oku maumau'i 'ae loto 'i he ma'u 'ae foaki. ⁸ 'Oku lelei hake 'ae iku'anga 'o ha me'a 'i hono kamata'anga: pea 'oku lelei lahi 'aia

‘oku loto fa’a kātaki ‘iate ia ‘oku loto fielahi. ⁹ ‘Oua na’a ke ‘ita vave ‘i ho laumālie; he ‘oku nofo ‘ae ‘ita ‘i he fatafata ‘oe kau vale. ¹⁰ ‘Oua na’a ke pehē, “Ko e hā na’e lelei lahi ai ‘ae ngaahi ‘aho ‘i mu’a ‘i he ngaahi ‘aho ko eni?” He ‘oku ‘ikai te ke fai fakapotopoto ‘i ho’o fehu’i ki he me’a ni.

¹¹ ¶ ‘Oku lelei ke ma’u ‘ae tofi’a pea ma’u mo e poto, pea ‘oku ‘aonga ia kiate kinautolu ‘oku mamata ki he la’ā. ¹² He ko e poto ko e unga’anga ia, pea ko e koloa ko e unga’anga mo ia: ka ko hono lelei lahi ‘oe ‘ilo, ‘oku foaki ‘e he poto ‘ae mo’ui kiate kinautolu ‘oku ma’u ia. ¹³ Tokanga ki he ngāue ‘ae ‘Otua: he ko hai ‘oku fa’a fakatotonu ‘aia kuo ne ngaahi ke pikopiko? ¹⁴ Ke ke fiefia ‘i he ‘aho ‘oe lelei, ka ke fakalaulauloto ‘i he ‘aho ‘oe kovi: he kuo fokotu’u foki ‘e he ‘Otua ‘ae taha ki he taha koe’uhi ke ‘oua na’a ‘ilo ‘e he tangata ha me’a ‘e fai ‘amui. ¹⁵ Kuo u mamata ki he me’a kotoa pē ‘i he ngaahi ‘aho ‘o ‘eku vale: ‘oku ai ‘ae tangata ‘oku angatonu, ka ‘oku mate pe mo ‘ene mā’oni’oni, pea ‘oku ai ‘aia ‘oku angahala, ka ‘oku tolonga ‘a ‘ene mo’ui ‘i he’ene fai hala. ¹⁶ ‘Oua na’a lahi fau ho’o mā’oni’oni; pea ‘oua na’a ke kumi ki he poto lahi fau: he ko e hā te ke faka’auha ai koe ‘e koe pe? ¹⁷ ‘Oua na’a lahi fau ho’o fai kovi, pe te ke vale: he ko e hā te ke mate ai ‘i he te’eki hoko ho ‘aho? ¹⁸ ‘Oku lelei ke ke puke ki he me’a ni: ‘io, ‘oua na’a to’o ho nima mei he me’a ni he ko ia ‘oku manavahē ki he ‘Otua ‘e hao ia mei he ngaahi me’a ni kotoa pē. ¹⁹ ‘Oku lahi ‘ae tokoni ‘e he poto kiate ia ‘oku poto, ‘i ha kau tangata mālohi ‘e toko hongofulu ‘oku nofo ‘i ha kolo. ²⁰ He ‘oku ‘ikai ‘i māmani ha tangata angatonu ‘oku fai lelei,

pea ta'ehalai. ²¹ Pea 'oua foki na'a ke tui ki he lea kotoa pē 'oku lea'aki; telia na'a ke fanongo 'oku lau'ikovi'i koe 'e ho'o tamaio'eiki. ²² He 'oku ke 'ilo foki 'i ho loto kuo liunga lahi 'a ho'o lau'ikovi 'e koe 'ae kakai kehe.

²³ ¶ Ko e ngaahi me'a ni kotoa pē kuo u 'ilo 'i he poto: na'aku pehē, te u poto au, ka na'e mama'o ia 'iate au. ²⁴ Ko e me'a 'oku mama'o atu, pea loloto lahi, ko hai 'e fa'a 'ilo ki ai? ²⁵ Na'aku tuku hoku loto ke 'ilo mo hakule, pea ke kumi atu ki he poto, mo hono 'uhinga 'oe ngaahi me'a, pea ke 'ilo 'ae kovi 'oe vale, 'io, 'ae vale mo e hē. ²⁶ Pea 'oku ou 'ilo 'oku kona lahi hake 'i he mate 'ae fefine ko ia 'oku tatau hono loto mo e tauhele mo e kupenga, pea ko hono nima 'oku hangē ko e ngaahi ha'i: ka ko ia ia 'oku lelei 'i he 'ao 'oe 'Otua, 'e hao ia mei ai; ka 'e mo'ua 'ae angahala kiate ia. ²⁷ Vakai, kuo u 'ilo eni, 'oku pehē 'e he Tangata Malanga, 'i he'eku 'ahi'ahi taki taha 'ae me'a kotoa pē, ke 'ilo hono 'uhinga: ²⁸ 'Aia 'oku kei kumi ki ai 'e hoku laumālie, ka 'oku te'eki ai te u ma'u: ko e tangata 'e tokotaha kuo u 'ilo 'i ha toko afe; ka 'oku 'ikai te u 'ilo 'iate kinautolu kotoa pē ha fefine 'e tokotaha. ²⁹ Vakai, ko eni pe 'ae me'a kuo u 'ilo'i, na'e ngaahi 'ae tangata 'e he 'Otua 'i he angatonu; ka kuo nau kumi ki he ngaahi filio'i lahi.

8

1 Ke faka'apa'apa ki he ngaahi tu'i. 6 Ke tau tokanga ki he tu'utu'uni 'ae 'Otua. 12 'Oku lelei hake 'ae mā'oni'oni 'i he lolotonga 'ae kovi, 'i he kau angahala lolotonga 'enau lelei. 16 'Oku ta'efa'a'ilo'i 'ae ngāue 'ae 'Otua.

1 Ko hai 'oku hangē ko e tangata poto? Pea ko hai 'oku ne 'ilo 'ae fakamatala 'o ha me'a? Ko e me'a 'i he poto 'oku malama mai 'ae mata 'oe tangata, pea 'e liliu ai 'ae mālohi 'a hono mata. 2 'Oku ou enginaki 'i koe ke ke fai ki he fekau 'ae tu'i, pea ke fai ia koe'uhi ko e fuakava 'ae 'Otua. 3 'Oua na'a 'alu atu fakavave 'i hono 'ao: 'oua na'a ke kau 'i ha me'a kovi; he 'oku fai 'e ia 'a 'ene fa'iteliha. 4 Ko e me'a 'oku lea ki ai 'ae tu'i 'oku 'i ai 'ae mālohi: pea ko hai 'e fa'a pehē kiate ia, "Ko e hā 'oku ke fai?" 5 Ko ia 'oku fai ki he fekau 'e 'ikai 'ilo 'e ia ha kovi: pea 'oku 'ilo 'i 'e he loto 'oe poto 'ae 'aho tu'utu'umālie pea mo e fakamaau.

6 ¶ Koe'uhi 'oku ai 'ae 'aho mo e fakamaau 'oe ngāue kotoa pē, ko ia 'oku mamafa ai 'ae kovi 'ae tangata kiate ia. 7 He 'oku 'ikai te ne 'ilo 'ae me'a 'e hoko: pea ko hai 'oku fa'a tala kiate ia pe 'e hoko afe? 8 'Oku 'ikai ha tangata 'oku ma'u 'ae mālohi ki he laumālie ke ne ta'ofi ma'u ki he laumālie; pea 'oku 'ikai 'iate ia ha mālohi 'i he 'aho 'oe mate: pea 'oku 'ikai ha tukuange mei he tau ko ia; pea 'e 'ikai fakahaofi 'e he kovi 'akinautolu kuo nau maheni ai. 9 Ko e me'a ni kotoa pē kuo u mamata ki ai, pea u tuku hoku loto ki he ngāue kotoa pē 'oku fai 'i he lalo la'ā: 'oku ai 'ae 'aho 'oku pule 'ae tangata 'e tokotaha ki he tokotaha ka 'e kovi ai ia.

10 ¶ Pea na'aku mamata foki ki he tanu 'oe angahala, 'aia na'e fa'a 'alu mo ha'u mei he potu 'oe mā'oni'oni, pea na'e ngalo 'akinautolu 'i he kolo na'a nau fai pehē ai: ko e va'inga foki eni. 11 Koe'uhi 'oku 'ikai fakato'oto'o 'ae fai 'oe tautea ki he ngāue kovi, ko ia 'oku tukupau ai 'ae loto 'oe fānau 'ae tangata ke fai kovi. 12 Ka neongo 'ae fai ke liunga teau 'ae kovi 'ae angahala, pea

fakatolonga hono 'aho, ka 'oku ou 'ilo mo'oni 'e hoko 'ae lelei kiate kinautolu 'oku manavahē ki he 'Otua, 'akinautolu 'oku manavahē 'i hono 'ao. ¹³ Ka 'e 'ikai ha lelei ki he angahala, pea 'e 'ikai tolonga ma'uaipē hono ngaahi 'aho, he ko e 'ata ia: koe'uhi 'oku 'ikai te ne manavahē 'i he 'ao 'oe 'Otua. ¹⁴ 'Oku ai 'ae va'inga 'oku fai 'i he māmani: 'a eni, 'oku ai 'ae kakai angatonu, 'oku hoko 'ae me'a kiate kinautolu 'o fakatatau ki he ngāue 'ae angahala; pea pehē, 'oku ai 'ae kakai angahala, 'oku hoko kiate kinautolu 'o fakatatau ki he ngāue 'ae mā'oni'oni: pea na'aku pehē, ko e va'inga foki eni. ¹⁵ Pea na'aku toki fakamālō ki he fakafiemālie, koe'uhi 'oku 'ikai ha me'a 'oku lelei hake ki he tangata 'i he lalo la'ā, ka ko 'ene kai, mo inu, mo fakafiefia: he ko ia 'e nofoma'u mo ia 'i he'ene ngāue 'i he 'aho kotoa pē 'o 'ene mo'ui, 'aia 'oku foaki 'e he 'Otua kiate ia 'i he lalo la'ā.

¹⁶ ¶ 'I he'eku tuku hoku loto ke 'ilo 'ae poto, pea mamata ki he ngāue kotoa pē 'oku fai 'i he māmani: (he 'oku ai 'aia 'oku 'ikai sio hono mata ki he mohe 'i he 'aho pe 'i he pō.) ¹⁷ Pea na'aku mamata ki he ngāue kotoa pē 'ae 'Otua, 'oku 'ikai fa'a 'ilo'i 'e he tangata 'ae ngāue 'oku fai 'i he lalo la'ā: he neongo 'ae fai feinga hono kumi 'e he tangata, 'e 'ikai te ne 'ilo ia; ko eni foki; na'a mo e tangata poto 'oku mahalo te ne 'ilo'i, 'e 'ikai fa'a ma'u ia 'e ia.

9

1 'Oku hoko tatau 'ae me'a ki he angalelei mo e angakovi. 4 'Oku pau pe ke mate 'ae kakai. 7 Ko honau 'inasi 'ae fakafiemālie 'i he mo'ui. 11 'Oku kau 'ae pule 'ae 'Otua ki he me'a kotoa pē. 13 'Oku lelei lahi 'ae poto 'i he mālohi.

¹ He na'aku tokanga 'i hoku loto ki he me'a ni kotoa pē ke u fakahā kotoa pē ia, 'oku 'i he nima 'oe 'Otua 'ae mā'oni'oni, mo e poto, pea mo 'enau ngāue: 'oku 'ikai 'ilo 'e he tangata pe ko e 'ofeina ia pe ko e fehi'anekina 'i he me'a 'oku hoko mai kiate ia. ² He 'oku hoko tatau 'ae me'a fulipē ki he kakai kotoa pē: ko e me'a 'e taha 'oku hoko ki he mā'oni'oni mo e angahala; ki he angalelei mo ia kuo fakama'a, pea ki he ta'ema'a; kiate ia 'oku feilaulau, mo ia 'oku 'ikai fai ha feilaulau: 'oku hangē ko ia 'oku angalelei, 'oku pehē 'aia 'oku angahala, pea ko ia 'oku fuakava, 'o hangē ko ia 'oku manavahē ki he fuakava. ³ Ko e kovi eni 'e taha 'i he me'a kotoa pē 'oku fai 'i he lalo la'ā, 'ae hoko tatau 'ae me'a ki he kakai kotoa pē: 'io, 'oku fonu 'i he kovi 'ae loto 'oe fānau 'ae tangata, 'oku 'i honau loto 'ae vale 'i he'enau kei mo'ui, pea hili ia 'oku nau 'alu ki he mate.

⁴ ¶ He 'oku ai 'ae amanaki lelei kiate ia 'oku kei kau ki he mo'ui: he 'oku lelei hake 'ae kulī 'oku mo'ui 'i ha laione kuo mate. ⁵ He 'oku 'ilo 'e he kakai mo'ui te nau mate: ka 'oku 'ikai si'i 'ilo ha me'a 'e he mate, pea 'oku 'ikai te nau kei ma'u ha totongi: he kuo ngalo 'a honau fakamanatu. ⁶ Pea ko 'enau 'ofa, mo 'enau fehi'a, mo 'enau meheka, kuo 'osi ia; pea 'oku 'ikai te nau kei ma'u honau tufakanga 'i ha me'a 'oku fai 'i he lalo la'ā 'o ta'engata.

⁷ ¶ 'Alu koe 'i ho hala, pea kai ho'o mā 'i he fiefia, pea inu ho'o uaine 'i he loto fiemālie; he kuo ma'u 'e he 'Otua ho'o ngaahi ngāue. ⁸ Ke hinehina ma'uaipe ho ngaahi kofu; pea 'oua na'a masiva ho 'ulu 'i he pani. ⁹ Ke ke mo'ui fiefia mo ho uaifi, 'aia 'oku ke 'ofa ai 'i he 'aho kotoa pē 'o ho'o mo'ui

va'inga, 'aia kuo ne foaki kiate koe 'i he lalo la'ā, 'ae ngaahi 'aho kotoa pē 'o ho'o va'inga: he ko ho 'inasi ia 'i he mo'ui ni, mo e ngāue kuo ke fai 'i he lalo la'ā. ¹⁰ Ko ia kotoa pē 'oku 'ilo 'e ho nima ke fai, fai ia 'aki ho mālohi kotoa pē; he 'oku 'ikai ha ngāue, pe ha filio'i, pe ha 'ilo, pe ha poto 'i he fa'itoka, 'aia 'oku ke 'alu ki ai.

¹¹ ¶ Na'aku tafoki mai, pea u mamata 'i he lalo la'ā, ko e pue 'oku 'ikai kiate ia 'oku ve'e vave, pe ko e tau kiate ia 'oku mālohi, pe ko e me'akai kiate ia 'oku poto, pe ko e koloa ki he kakai 'oku fa'a fakakaukau, pe ko e ongoongolelei ki he kakai poto; he 'oku ma'u taki taha kotoa pē hono 'aho mo hono tu'utu'uni. ¹² He 'oku 'ikai 'ilo foki 'e he tangata 'a hono 'aho: 'oku hangē ko e ma'u fakafokifā 'oe ika 'i he kupenga, pea hangē ko e ma'u 'ae manupuna 'i he tauhele; 'oku pehē 'ae tauhele'i 'ae fānau 'ae tangata 'i he 'aho 'oe kovi, 'oka hoko fakafokifā ia kiate kinautolu. ¹³ Ko e poto ni foki kuo u mamata ki ai 'i he lalo la'ā, pea na'e matamata lahi ia kiate au. ¹⁴ Na'e ai 'ae kihi'i kolo, pea tokosi'i 'ae kau tangata na'e 'i ai; pea na'e ha'u 'ae tu'i lahi ke ne tau'i ia, pea na'a ne kāpui ia, pea lahi 'aupito 'a 'ene tanu puke ki ai. ¹⁵ Ka ko eni, na'e 'ilo 'i ai 'ae tangata masiva mo poto, pea ko e me'a 'i he'ene poto na'e hao ai 'ae kolo; ka na'e 'ikai manatu'i 'e ha tokotaha 'ae tangata masiva ko ia. ¹⁶ Pea na'aku toki pehē ai, 'Oku lelei hake 'ae poto 'i he mālohi; ka 'oku manuki'i 'ae poto 'oe tangata masiva, pea 'oku 'ikai ongo'i 'ene ngaahi lea. ¹⁷ 'Oku ongo lahi mai 'ae fanafana 'ae poto 'i he kalanga 'o ia 'oku pule 'i he lotolotonga 'oe vale. ¹⁸ 'Oku lelei hake 'ae poto 'i he mahafutau: ka 'oku

maumau'i 'e he angahala 'e tokotaha 'ae lelei lahi.

10

1 Ko e fakahā 'ae poto mo e vale. 16 Ko e lea 'oku kau ki he pule, 18 Mo e fakapikopiko, 19 Mo e koloa. 20 Ke faka'apa'apa 'ae loto ki he ngaahi tu'i.

¹ 'Oku fakanamukū 'e he lango kuo mate 'ae me'a namu lelei 'ae tangata faito'o:

pea 'oku pehē 'ae vale si'i 'o ha taha 'oku ongoongoa 'a 'ene poto mo 'ene angatonu.

² Ko e loto 'oe tangata poto 'oku 'i hono nima to'omata'u; ka 'oku 'i hono to'ohema 'ae loto 'oe vale. ³ 'Io, ko e mo'oni, 'oka 'eve'eva 'ae vale 'i he hala kuo mole hono loto, pea 'oku ne tala ki he kakai kotoa pē ko e vale pe ia. ⁴ Kapau 'e tuputāmaki 'ae loto 'oe pule kiate koe, 'oua na'a ke hiki mei ho'o ngāue; he 'oku fakamolemole 'ae kovi lahi 'e he tali angavaivai. ⁵ 'Oku ai 'ae kovi kuo u mamata ki ai 'i he lalo la'ā, ko e fai hala 'oe pule: ⁶ Kuo hakeaki'i 'ae vale ke mā'olunga, pea nofo 'ae koloa'ia 'i he potu mā'ulalo. ⁷ Kuo u mamata ki he heka hoosi 'ae kau tamaio'eiki, kae 'eve'eva 'i he funga kelekele 'ae fānau 'ae tu'i 'o hangē ha kau tamaio'eiki. ⁸ Ko ia 'oku keli 'ae luo 'e tō ia ki ai; pea ko ia 'oku maumau'i 'ae 'ā, 'e u'u ia 'e he ngata fekai. ⁹ Ko ia 'oku hiki 'ae ngaahi maka 'e lavea ai ia; pea ko ia 'oku tā 'akau 'e tu'utāmaki ai. ¹⁰ Kapau 'oku peku 'ae toki, pea 'ikai faka'alo, 'oku totonu ke ne 'ai 'aki ia 'ae mālohi lahi; ka 'oku 'aonga 'ae poto ke fakahinohino. ¹¹ Ko e mo'oni 'e u'u 'ae ngata

‘oka ‘ikai fakalalata; pea ‘oku tatau mo ia ‘ae tangata fa‘a lea. ¹² ‘Oku lelei ‘ae lea mei he ngutu ‘oe tangata poto; ka ‘e faka‘auha ‘ae vale ‘e hono lounгутu ‘o‘ona. ¹³ Ko e kamata‘anga ‘oe lea ‘a hono ngutu ko e vale ia; pea ko e iku‘anga ‘o ‘ene lea ko e pau‘u mo e faha. ¹⁴ ‘Oku fonu foki ‘ae vale ‘i he lea: ‘oku ‘ikai fa‘a fakahā mai ‘e ha tangata ‘ae me‘a ‘e hoko; pea ko e me‘a ‘e hoko ‘i he hili ‘a ‘ene mo‘ui ni, ko hai ha taha ‘e fa‘a tala ia kiate ia? ¹⁵ ‘Oku ongosia ‘ae vale taki taha kotoa pē ‘i he‘ene ngāue, koe‘uhi ‘oku ‘ikai te ne ‘ilo pe ‘oku fēfē ‘ene ‘alu ki he kolo.

¹⁶ ‘E fonua, ‘e mala‘ia ‘a koe, ‘i he kei tamasi‘i ‘a ho tu‘i,

pea keinanga ‘i he kei pongipongi ‘a ho hou‘eiki pule! ¹⁷ ‘E fonua, ‘oku ke monū‘ia, ‘o kapau ko ho tu‘i ko e foha ia ‘oe hou‘eiki, pea keinanga ho hou‘eiki ‘i he faitu‘ula‘ā totonu,

ke nau mālohi kae ‘ikai ke konā ai!

¹⁸ Ko e me‘a ‘i he fakapikopiko lahi ‘oku faka‘a‘au ke motu‘a ‘ae fale; pea ‘i he ta‘engāue ‘ae nima ‘oku tutulu ‘ae fale.

¹⁹ ¶ ‘Oku ngaohi ‘ae kātōanga ke tupu ai ‘ae kata, pea ‘oku fakafiefia ‘e he uaine; ka ‘oku ‘aonga ‘ae pa‘anga ki he me‘a kotoa pē.

²⁰ ‘Oua na‘a lea kovi ki he tu‘i, ‘oua ‘aupito na‘a ke mahalo ki ai; pea ‘oua na‘a lea kovi ki he koloa‘ia ‘i ho potu mohe; koe‘uhi ‘e fakaongo atu ho le‘o ‘e he manupuna ‘oe ‘atā,

pea 'e tala 'ae me'a 'e he manu 'oku kapakau.

11

1 Ko e enginaki ki he 'ofa. 7 'Oku totonu ke tokanga ki he mate 'i he mo'ui, 9 Pea ki he 'aho fakamaau 'i he kei talavou.

- ¹ Lii atu ho'o mā ki he fukahi vai:
he ka hili 'ae ngaahi 'aho lahi te ke toe 'ilo ia.
- ² Tufa 'ae 'inasi ki he toko fitu, pea ki he toko valu foki;
he 'oku 'ikai te ke 'ilo 'ae kovi 'e hoko ki he māmani.
- ³ 'Oka pito 'ae ngaahi 'ao 'i he 'uha, 'oku fakamaha ia ki he kelekele:
pea kapau 'e hinga ha 'akau ki he feitu'u tonga pe ki he tokelau,
ko e potu 'oku hinga ki ai 'ae 'akau, 'e 'i ai pe ia.
- ⁴ Ko ia 'oku fa'a sio ki he matangi 'e 'ikai te ne tūtuu'i;
pea ko ia 'oku fa'a tokanga ki he ngaahi 'ao 'e 'ikai te ne utu mai.
- ⁵ 'O hangē ko ho'o ta'e'ilo ki he anga 'oe laumālie, mo e tupu 'oe hui 'i he manāva 'o'ona 'oku feitama:
'oku pehē, 'oku 'ikai te ke 'ilo 'ae ngāue 'ae 'Otua 'aia 'oku ne ngaahi 'ae me'a kotoa pē.
- ⁶ Tūtuu'i ho'o tenga 'i he pongipongi,
pea 'i he efiafi 'oua na'a ta'ofi ho nima:
he 'oku 'ikai te ke 'ilo pe ko e fē 'e tupu lelei, 'a eni pe ko 'ena,
pe te na lelei fakatou'osi pe.
- ⁷ Ko e mo'oni, ko e me'a lelei fau 'ae maama, pea ko e me'a fakafiefia ke sio 'ae mata ki he la'ā:

- 8 Ka ko eni, kapau 'e mo'ui ha tangata 'i he ngaahi ta'u lahi, 'o ne fiefia 'i ai kotoa pē;
 ka 'oku lelei ke ne manatu foki ki he ngaahi 'aho 'oe fakapo'uli; koe'uhi 'e lahi ia.
 Ko e me'a kotoa pē 'oku hoko mai ko e va'inga ia.
- 9 'E tangata talavou, ke ke fiefia 'i ho'o kei talavou, pea ke fakafiefia 'i ho loto 'i he ngaahi 'aho 'o ho'o kei talavou,
 pea ke 'eve'eva 'i he anga 'o ho loto,
 pea 'i he holi 'a ho mata 'o'ou:
 ka ke 'ilo, ko e ngaahi me'a ni kotoa pē 'e 'omi ai koe 'e he 'Otua ki he fakamaau.
- 10 Ko ia ke ke hiki ai 'ae 'ita mei ho loto, mo e fai kovi mei ho kakano:
 he ko e kei tamasi'i mo e kei talavou ko e va'inga ia.

12

*1 Ko e totonu 'o 'etau manatu ki hotau Tupu'anga.
 8 Ko e tokanga lahi 'ae tangata malanga ke ne 'aonga. 13 Ko e manavahē ki he 'Otua ko e fungani me'a 'aonga mo lelei.*

- 1 Manatu eni ki ho Tupu'anga 'i he ngaahi 'aho 'o ho'o kei si'i,
 'i he te'eki ke hoko 'ae ngaahi 'aho 'oe kovi, pe 'unu'unu mai 'ae ngaahi ta'u,
 'aia te ke pehē ai, "'Oku 'ikai te u ma'u 'i ai ha fiemālie;"
- 2 'The te'eki ai ke fakapo'uli 'ae la'ā, pe ko e maama, pe ko e māhina, pe ko e ngaahi fetu'u, pea 'uha ma'u pe 'ae ngaahi 'ao:
- 3 'I he 'aho 'e tetetete 'ae kau tauhi fale,
 pea 'e fakatōmape'e 'ae kau tangata mālohi,

pea kuo tuku ‘ae momosi ‘ae kau momosi
 koe‘uhi kuo si‘i,
 pea ‘e fakapo‘uli ‘akinautolu ‘oku sio atu ‘i he
 matapā sio‘ata.

⁴Pea ‘e tāpuni ‘ae ngaahi matapā ‘i he hala,
 ‘oka si‘i ‘ae longoa‘a ‘oe me‘a momosi,
 pea ‘e tu‘u hake ia ‘i he le‘o ‘oe manupuna,
 pea ‘e vaivai hifo ‘ae ngaahi ‘ofefine ‘oku fasi
 hiva;

⁵‘Oka nau ka manavahē foki ki he me‘a
 mā‘olunga,
 pea ‘oku ‘i he hala ‘ae ngaahi fakailifia,
 pea ‘e matamatalelei ‘ae ‘akau ko e alamoni,
 pea ‘e mamafa ‘ae he‘e,
 pea ‘e ‘osi ‘ae tokanga:
 koe‘uhi ‘oku ‘alu ‘ae tangata ki hono nofo‘anga
 tolonga,
 pea ‘oku ‘alu fano ‘i he ngaahi hala ‘ae kau
 tangilāulau:

⁶I he te‘eki vete ‘ae afo siliva,
 pe laiki ‘ae ipu koula,
 pe maumau‘i ‘ae ipu ohu ‘i he ve‘e matavai,
 pe maumau‘i ‘ae me‘a tākai ‘i he ngutu ‘oe
 vaikeli.

⁷Ka ‘e toki liliu ‘ae efu ki he kekekele ‘o hangē ko
 ‘ene ‘i ai:
 pea ‘e foki atu ‘ae laumālie ki he ‘Otua ‘aia na‘a
 ne foaki ia.

⁸“Va‘inga ‘oe va‘inga,” ‘oku pehē ‘e he
 Malanga.

“‘Oku va‘inga ‘ae me‘a kotoa pē.”

⁹Pea ko eni, koe‘uhi na‘e poto lahi ‘ae Malanga,
 ko ia na‘a ne akonaki‘i ai ‘ae kakai ki he poto; ‘io,

na'a ne tokanga lahi 'o ne kumi atu mo ne fokotu'u 'ae ngaahi lea fakatātā lahi. ¹⁰ Na'e kumi 'e he Malanga ke ne ma'u 'ae lea lelei: pea ko ia kuo tohi 'oku totonu ia, pea ko e ngaahi lea ia 'oe mo'oni.

¹¹ Ko e ngaahi lea 'ae poto 'oku tatau ia mo e me'a māšila, mo e fa'o 'oku tuki ke ma'u 'e he 'Eiki 'oe ngaahi fakataha, 'aia 'oku foaki mei he tauhi pe taha. ¹² Pea ko eni, 'E hoku foha, ke valoki'i koe 'e he ngaahi me'a ni: 'oku 'ikai hano ngata'anga 'oe ngaahi 'oe tohi; pea ko e lau lahi 'i he tohi ko e me'a fakamāfasia ia ki he kakano.

¹³ ¶ Ke tau fanongo ki he faka'osi 'oe ngaahi me'a ni kotoa pē: Ke ke manavahē ki he 'Otua, pea ke fai ki he'ene ngaahi fekau: he 'oku kātōa 'i he me'a ni 'ae ngāue totonu 'ae tangata. ¹⁴ Koe'uhi 'e 'omi 'e he 'Otua 'ae ngāue kotoa pē ki he fakamaau, mo e me'a fufū kotoa pē, pe ko ha me'a lelei ia pe kovi.

KO E TOHI TAPU KĀTOA
The Holy Bible in the Tongan language of Tonga,
Revised West Version

Public Domain

Language: Tongan

Translation by: James Baxley

Cover and title page artist: Kitione Vailea

Digital editions and layout: Michael Johnson

Web site: <https://ebible.org/ton/>

Translator support: <https://worldoutreach.org/325>

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 30 Nov 2021

2362cc12-5c8d-5627-ad4b-c1c163858892